

کابوس گرانی کاغذ

در روزگاری که بسیاری از خدمات به فضای دیجیتال منتقل شده‌اند و اسناد الکترونیکی جای کاغذ را گرفته‌اند، شاید تصور شود که بازار فتوکپی و چاپ دیجیتال نیز به تدریج اهمیت خود را از دست داده است. اما واقعیت چیز دیگری است. کافی است سری به اطراف دانشگاه‌ها، مراکز آموزشی، مجتمع‌های اداری، دفاتر خدماتی یا مراکز قضایی بزنید تا مشاهده کنید که واحدهای فتوکپی همچنان یکی از پرمراجعه‌ترین کسب‌وکارهای خدماتی شهری به شمار می‌روند. هر روز هزاران نفر برای چاپ مدارک، تهیه نسخه‌های کپی، اسکن اسناد، صحافی پایان‌نامه‌ها، چاپ گزارش‌های اداری و ده‌ها خدمت مشابه به این واحدها مراجعه می‌کنند. با وجود این حجم از مراجعه، فعالان صنف فتوکپی معتقدند شرایط اقتصادی این بازار طی سال‌های اخیر به گونه‌ای پیش رفته که ادامه فعالیت برای بسیاری از واحدها دشوارتر از همیشه شده است. افزایش هزینه‌های جاری، رشد قیمت مواد مصرفی، فرسودگی تجهیزات، کاهش حاشیه سود، تغییر الگوی مصرف مشتریان و توسعه فناوری‌های دیجیتال، همگی عواملی هستند که بازار فتوکپی را با چالش‌های متعددی روبرو کرده‌اند. به اعتقاد بسیاری از فعالان این حوزه، صنفی که زمانی از مشاغل نسبتاً باثبات خدماتی محسوب می‌شد، امروز بیش از هر زمان دیگری نیازمند بازنگری در ساختار فعالیت خود است.

شروین اشیدری
editor@smtnews.ir

ستون فقرات اشتغال کشور

مهدی بهرامیان - معاون حقوقی و امور مجلس اتاق اصناف ایران

امروزه بخش خدمات با سهم ۵۴.۲ درصدی از کل اشتغال کشور، بزرگ‌ترین بخش اشتغال‌زای اقتصاد ایران محسوب می‌شود و اصناف، بازاریان و واحدهای خرد اقتصادی که، بدنه اصلی این بخش را تشکیل می‌دهند، بیش از سه و نیم میلیون واحد صنفی فعال و حدود ۷.۸ میلیون شاغل مستقیم در این حوزه، جایگاه اصناف را به عنوان بزرگ‌ترین شبکه اشتغال بخش خصوصی کشور تثبیت کرده است. از این رو هرگونه تغییر در شرایط اقتصادی، قدرت خرید خانوارها و فضای کسب‌وکار، مستقیماً بر وضعیت اشتغال در این بخش یعنی بدنه اصلی جامعه اثر می‌گذارد.

اگرچه طبق برخی آمارها نرخ رسمی بیکاری در کشور همچنان در محدوده قابل کنترل قرار دارد، اما واقعیت‌های موجود در بازار کار نشان می‌دهد که اقتصاد ایران با پدیده‌ای فراتر از بیکاری رسمی و آماري مواجه است. آنچه امروز بیش از هر چیز نگران‌کننده است، کاهش کیفیت و پایداری اشتغال است. بسیاری از واحدهای صنفی برای جلوگیری از تعطیلی کامل، ناچار به کاهش ساعات فعالیت، جایگزینی قراردادهای تمام‌وقت با پاره‌وقت و محدود کردن جذب نیروی جدید شده‌اند. به همین دلیل می‌توان گفت بازار کار کشور در شرایطی قرار گرفته که آثار آن هنوز به‌طور کامل در آمارهای رسمی منعکس نشده و آثار آن در فرآیندهای زمانی در جامعه محسوس خواهد بود.

در ماه‌های اخیر، مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی و روانی ناشی از جنگ تحمیلی، تحریم‌ها و غیره، فضای فعالیت کسب‌وکارها را تحت تأثیر قرار داده است. نوسانات بازار، ابهام نسبت به آینده اقتصادی، افزایش هزینه‌های تولید و توزیع، رشد هزینه‌های اجاره، مالیات و انرژی و همچنین کاهش قدرت خرید مردم، موجب شده بسیاری از واحدهای صنفی با افت محسوس فروش مواجه شوند. در چنین شرایطی، نخستین واکنش بنگاه‌های کوچک و متوسط، توقف توسعه فعالیت‌ها و کاهش هزینه‌های نیروی انسانی است.

بررسی وضعیت اصناف نشان می‌دهد برخی رسته‌های صنفی مانند فروشندگان مواد غذایی، نانواها و خدمات تعمیراتی همچنان از ثبات نسبی برخوردارند چرا که، در زمره نیازهای اساسی مردم قرار می‌گیرند. در مقابل، صنوفی که وابستگی بیشتری به تقاضای مصرفی و خریدهای غیرضروری دارند، از جمله پوشاک، لوازم خانگی، خدمات زیبایی و برخی خدمات فرهنگی و تفریحی، با کاهش مراجعه مشتریان و افت درآمد روبرو شده‌اند. که طبیعتاً استمرار این وضعیت می‌تواند در میان مدت آثار جدی‌تری بر اشتغال این بخش‌ها بر جای بگذارد.

در کنار بخش سنتی بازار، اقتصاد دیجیتال نیز که به یکی از مهم‌ترین بسترهای اشتغال کشور تبدیل شده است، طی سال‌های اخیر هزاران کسب‌وکار خانگی، فروشگاه آنلاین، استارت‌آپ و واحد صنفی توانسته‌اند از طریق فضای مجازی، پلتفرم‌ها و غیره بازار خود را توسعه دهند. با این حال اختلال در دسترسی پایدار به اینترنت و محدود شدن ارتباطات بین‌المللی، مستقیماً بر فعالیت این کسب‌وکارها اثر گذار بود. اینترنت امروز صرفاً یک ابزار ارتباطی نیست، بلکه زیرساخت اصلی اشتغال، بازاریابی، فروش و صادرات خدمات محسوب می‌شود. هر تصمیمی که این زیرساخت را تحت تأثیر قرار دهد، در نهایت به بازار کار و معیشت میلیون‌ها نفر اثرگذار خواهد بود.

از سوی دیگر، اقتصاد کشور همچنان با چالش‌های ساختاری در حوزه اشتغال مواجه است. عدم انطباق نظام آموزشی با نیازهای واقعی بازار کار، کمبود مهارت‌های تخصصی در حوزه‌های نوین، ضعف هماهنگی میان سیاست‌های اقتصادی، مالیاتی، بیمه‌ای و اشتغال و همچنین رقابت نابرابر میان بخش خصوصی و برخی نهادهای عمومی، از جمله مشکلاتی است که ظرفیت اشتغال‌زایی اقتصاد را محدود و دچار سرگردمی کرده است.

در چنین شرایطی، حفظ اشتغال موجود باید به اولویت نخست سیاست‌گذاری اقتصادی کشور تبدیل شود.

حمایت هدفمند از کسب‌وکارهای خرد و متوسط، تأمین سرمایه در گردش واحدهای صنفی، استمهال تعهدات مالیاتی و بانکی در شرایط بحرانی، تسهیل فعالیت کسب‌وکارهای دیجیتال، کاهش موانع اداری و ایجاد سازوکارهای حمایتی برای حفظ نیروی کار، از جمله اقداماتی است که می‌تواند از تعمیق مشکلات بازار کار جلوگیری کند.

واقعیت آن است که اصناف و بخش خدمات، ستون فقرات اشتغال کشور هستند. هرگونه تضعیف این بخش صرفاً یک مسئله اقتصادی نیست، بلکه پیامدهای اجتماعی گسترده‌ای نیز به همراه خواهد داشت. امروز شاید با جهش چشمگیر در نرخ بیکاری مواجه نباشیم، اما کاهش امنیت شغلی، افت درآمد واقعی و افزایش اشتغال ناپایدار رنگ خطری است که باید جدی گرفته شود. حمایت از اصناف، حمایت از اشتغال، تولید و معیشت میلیون‌ها خانوار ایرانی است و این موضوع نیازمند تصمیم‌گیری سریع، هماهنگ و مبتنی بر واقعیت‌های موجود اقتصاد کشور است.

بازاری که روزگاری رونق بیشتری داشت

توجهی داشته است. در کنار آن، هزینه‌های آب، برق، گاز، اینترنت، مالیات و بیمه نیز افزایش یافته‌اند.

در گذشته بخشی از این هزینه‌ها از طریق حجم بالای سفارش‌ها جبران می‌شد، اما اکنون بسیاری از واحدها با کاهش تعداد مشتریان یا کاهش حجم سفارش‌ها مواجه شده‌اند. در نتیجه، هزینه‌های ثابت سهم بیشتری از درآمد آنها را به خود اختصاص می‌دهد.

برخی فعالان این صنف می‌گویند بخش قابل توجهی از درآمد ماهانه صرف پرداخت هزینه‌هایی می‌شود که ارتباط مستقیمی با توسعه کسب‌وکار ندارند و همین موضوع امکان سرمایه‌گذاری برای به‌روزرسانی تجهیزات را کاهش داده است.

بخشی از نیاز جامعه به نسخه‌های چاپی کاهش یافت. بسیاری از اسناد که پیش‌تر در چندین نسخه چاپ می‌شدند، اکنون به صورت فایل PDF ارسال می‌شوند و همین موضوع بزرگ‌ترین تقاضا اثر گذاشته است.

البته این تغییر به معنای حذف کامل بازار فتوکپی نیست، بلکه باعث شده این صنف وارد مرحله جدیدی از حیات خود شود؛ مرحله‌ای که در آن باید با شرایط تازه سازگار شود.

افزایش هزینه‌های ثابت؛ فشار از همه جهات

یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که صاحبان واحدهای فتوکپی با آن مواجه هستند، افزایش هزینه‌های ثابت است. اجاره‌بهای واحدهای تجاری در بسیاری از مناطق شهری طی سال‌های اخیر رشد قابل

فعالان قدیمی این حوزه می‌گویند تا یک دهه قبل، بازار فتوکپی رونق قابل توجهی داشت. دانشجویان برای تکثیر جزوات درسی، ادارات برای چاپ مکاتبات، شرکت‌ها برای تهیه پرونده‌های کاری و متقاضیان خدمات مختلف برای کپی مدارک به این واحدها مراجعه می‌کردند.

در آن دوران حجم سفارش‌ها به اندازه‌ای بود که بسیاری از واحدهای فتوکپی در ساعات طولانی فعالیت می‌کردند و حتی در فصل امتحانات دانشگاه‌ها یا زمان ثبت‌نام‌های اداری، با ازدحام مشتریان مواجه می‌شدند.

اما با گسترش اینترنت پرسرعت، ظهور شبکه‌های اجتماعی، توسعه آموزش مجازی و افزایش استفاده از فایل‌های الکترونیکی،

سرمایه‌ای که به راحتی جایگزین نمی‌شود

هزینه‌های پنهان تعمیر و نگهداری

یکی از موضوعاتی که کمتر توجه قرار می‌گیرد، هزینه‌های تعمیر و نگهداری تجهیزات است. بسیاری از دستگاه‌های چاپ و تکثیر به سرویس‌های دوره‌ای نیاز دارند و در صورت عدم رسیدگی، عملکرد آنها دچار اختلال می‌شود. در شرایطی که تهیه قطعات یدکی دشوار یا پرهزینه باشد، هزینه تعمیرات نیز افزایش پیدا می‌کند. برخی تعمیرکاران معتقدند تعداد زیادی از دستگاه‌های موجود در بازار ایران عمر بالایی دارند و تأمین قطعات مورد نیاز آنها روزبه‌روز سخت‌تر می‌شود. همین موضوع موجب شده برخی واحدها ناچار شوند بخشی از درآمد خود را صرف تعمیرات مداوم کنند؛ هزینه‌ای که در ظاهر دیده نمی‌شود اما تأثیر زیادی بر سودآوری کسب‌وکار دارد.

رقابت شدید در بازار خدمات چاپ

ظهور خدمات آنلاین و تغییر رفتار مشتریان

یکی دیگر از چالش‌های جدید بازار فتوکپی، ظهور خدمات آنلاین است.

امروزه برخی شرکت‌ها امکان ثبت سفارش اینترنتی چاپ، طراحی و تکثیر را فراهم کرده‌اند. مشتریان می‌توانند فایل مورد نظر خود را از طریق اینترنت ارسال کنند و نسخه چاپی را در محل مورد نظر تحویل بگیرند. این مدل کسب‌وکار به ویژه برای نسل جوان جذابیت بیشتری دارد. اگرچه هنوز بخش عمده بازار در اختیار واحدهای سنتی است، اما روند دیجیتالی شدن خدمات می‌تواند در سال‌های آینده ساختار این بازار را دگرگون کند.

افزایش بی سابقه هزینه‌ها

علی گلشنی، رئیس اتحادیه دارندگان خدمات دیجیتال (فتوکپی و پرینت) در گفت‌وگو با **سازمان** با اشاره به افزایش بی سابقه هزینه‌های تأمین مواد اولیه و استهلاک تجهیزات در سایه توقف واردات دستگاه‌های نو، از درخواست این اتحادیه برای اصلاح و متعادل‌سازی نرخ‌نامه خدمات متناسب با قدرت خرید مردم خبر داد. رئیس اتحادیه دارندگان خدمات دیجیتال، در تشریح وضعیت ملتهب بازار خدمات فتوکپی و چاپ بیان کرد: هزینه تأمین مواد اولیه در این صنف با افزایشی معادل ۱۵۰ تا ۲۰۰ درصد مواجه شده است. وی با اشاره به رشد چشمگیر ۴ برابری قیمت کاغذ به عنوان اصلی‌ترین کالای مصرفی این صنف افزود: در اسفند ماه سال گذشته، قیمت هر بسته کاغذ A۴ رقمی بالغ بر ۲۰۰ تا ۲۵۰ هزار تومان بود، اما در حال حاضر این رقم به ۸۵۰ تا ۹۰۰ هزار تومان رسیده است. علاوه بر کاغذ، سایر اقلام مصرفی نظیر تونر، کارتریج، جوهر و قطعات یدکی دستگاه‌ها نیز به دلیل وابستگی به واردات و نوسانات ارزی، افزایش قیمت چشمگیری را تجربه کرده‌اند.

توقف واردات دستگاه‌های نو

گلشنی در ادامه با بررسی وضعیت تأمین تجهیزات در این صنف اظهار داشت: به دلیل تحریم‌های اقتصادی و نوسانات نرخ ارز، چندین سال است که دستگاه‌های چاپ و فتوکپی نو وارد بازار ایران نمی‌شود؛ چرا که تأمین سرمایه برای خرید دستگاه نو توجیه اقتصادی ندارد و هیچ واحد صنفی قادر به پرداخت چنین هزینه‌های هنگفتی نیست. وی تصریح کرد: در شرایط فعلی، واردکنندگان صرفاً دستگاه‌های استوک و کارکرده خارجی را وارد کشور کرده و پس از بازسازی در اختیار واحدهای صنفی قرار می‌دهند. این دستگاه‌ها به دلیل عدم برخورداری از تکنولوژی‌های روز و کارکرد قبلی، پس از مدتی مستهلک شده و از چرخه مصرف خارج می‌شوند که این امر زیان مضاعفی برای فعالان صنف به همراه دارد.

خط قرمز اتحادیه در تعیین نرخ‌های جدید

رئیس اتحادیه دارندگان خدمات دیجیتال با تأکید بر اینکه آخرین نرخ‌نامه مصوب این صنف مربوط به اسفند ماه سال ۱۴۰۴ است، عنوان کرد: در حال حاضر، اعضای

دانشگاه‌ها و مدارس؛ مشتریان سنتی در حال تغییر

بخش مهمی از مشتریان بازار فتوکپی را دانشجویان و دانش‌آموزان تشکیل می‌دهند. سال‌ها بود که تکثیر جزوات، کتاب‌ها و منابع آموزشی یکی از اصلی‌ترین منابع درآمد واحدهای چاپ و تکثیر محسوب می‌شد. اما امروزه شرایط تغییر کرده است. بسیاری از استادان منابع آموزشی را به صورت دیجیتال در اختیار دانشجویان قرار می‌دهند و بخش زیادی از جزوات از طریق شبکه‌های اجتماعی یا سامانه‌های آموزشی مبادله می‌شود. در مدارس نیز استفاده از محتوای الکترونیکی رو به افزایش است. هرچند همچنان نیاز به چاپ برخی اسناد آموزشی وجود دارد، اما حجم تقاضا در مقایسه با گذشته کاهش یافته است. این تحول اگرچه بخشی از روند طبیعی پیشرفت فناوری محسوب می‌شود، اما درآمد سنتی واحدهای فتوکپی را تحت تأثیر قرار داده است.

ضرورت حرکت به سمت خدمات تخصصی

بسیاری از کارشناسان بر این باورند که آینده بازار فتوکپی در ارائه خدمات تخصصی نهفته است. واحدهایی که صرفاً بر فتوکپی سیاه و سفید تکیه دارند، احتمالاً در آینده با مشکلات بیشتری مواجه خواهند شد. در مقابل، کسب‌وکارهایی که خدماتی نظیر طراحی گرافیک، چاپ دیجیتال حرفه‌ای، چاپ عکس، چاپ تبلیغاتی، صحافی تخصصی، چاپ پایان‌نامه، اسکن حرفه‌ای اسناد و خدمات مهندسی ارائه می‌کنند، شانس بیشتری برای بقا خواهند داشت. این تغییر رویکرد می‌تواند وابستگی واحدها به درآمدهای سنتی را کاهش دهد و زمینه‌های جدیدی برای رشد ایجاد کند.

صنف همچنان با نرخ‌های مصوب گذشته (فتوکپی سیاه و سفید ۱۰ هزار تومان و فتوکپی رنگی ۱۷ هزار تومان) در حال فعالیت هستند. تداوم این روند با توجه به رشد ۲۰۰ درصدی هزینه‌ها، موجبات نارضایتی فعالان صنفی را فراهم آورده و ارائه خدمات را از حیث اقتصادی فاقد توجیه کرده است.

وی در پایان با تأکید بر لزوم حمایت توان‌ان از حقوق مصرف‌کنندگان و ارائه‌دهندگان خدمات خاطر نشان کرد: با وجود افزایش چند برابری هزینه‌ها، ما نمی‌توانیم نرخ خدمات را بی‌محابا افزایش دهیم و باید وضعیت اقتصادی اتحاد جامعه را نیز در نظر بگیریم. بر همین اساس، اتحادیه درخواست افزایش منطقی ۵۰ تا ۶۰ درصدی نرخ خدمات را به مراجع ذی‌ربط از جمله اتاق اصناف و سازمان حمایت ارائه کرده است تا پس از طی مراحل قانونی، نرخ متعادل و کارشناسی شده مصوب و ابلاغ شود.

سخن پایانی

بازار فتوکپی در ایران امروز در نقطه‌ای حساس قرار گرفته است. از یک سو، فناوری‌های جدید بخشی از نیازهای سنتی این بازار را کاهش داده‌اند و از سوی دیگر، فشارهای اقتصادی هزینه فعالیت را افزایش داده است. نتیجه این دو روند، شکل‌گیری شرایطی است که در آن بسیاری از واحدهای صنفی برای حفظ جایگاه خود تلاش می‌کنند. با این حال، تجربه نشان داده است که این بازار هنوز ظرفیت‌های فراوانی برای ادامه فعالیت دارد. نیاز جامعه به خدمات چاپ و تکثیر به‌طور کامل از بین نرفته و بسیاری از امور آموزشی، اداری و تجاری همچنان به این خدمات وابسته هستند. آنچه آینده این صنف را تعیین می‌کند، میزان توانایی آن در سازگاری با شرایط جدید، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین و حرکت به سمت ارائه خدمات تخصصی خواهد بود. در غیر این صورت، کسب‌وکارهایی که سال‌ها بخشی از چهره شهرهای ایران بوده‌اند، با چالش‌های بزرگ‌تری در سال‌های پیش رو مواجه خواهند شد.